

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wniosku dotyczącego decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającej dyrektywę Rady 76/769/EWG w zakresie ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych (dichlorometan)

COM(2008) 80 wersja ostateczna — 2008/0033 (COD)

(2009/C 77/05)

Dnia 10 marca 2008 r. Rada, działając na podstawie art. 95 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie

Wniosku dotyczącego decyzji Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającej dyrektywę Rady 76/769/EWG w zakresie ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych (dichlorometan).

Sekcja Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 15 lipca 2008 r. Sprawozdawcą był David SEARS.

Na 447. sesji plenarnej w dniach 17 i 18 września 2008 r. (posiedzenie z 17 września) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny przyjął jednogłośnie następującą opinię:

1. Podsumowanie i zalecenia

1.1 Celem omawianego wniosku jest zmiana dyrektywy Rady 76/769/EWG poprzez wprowadzenie ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu dichlorometanu (DCM) w przypadkach stosowania go jako podstawowego składnika środków do usuwania farby, przeznaczonych do zastosowań przemysłowych, profesjonalnych i konsumenckich.

1.2 Jest to ostatnia taka zmiana dyrektywy Rady 76/769/EWG do czasu zastąpienia tej dyrektywy rozporządzeniem (WE) 1907/2006 (REACH), co nastąpi dnia 1 czerwca 2009 r.

1.3 EKES jest świadomy znacznych trudności naukowych i politycznych, z jakimi boryka się Komisja Europejska przedkładając wniosek i dążąc do porozumienia w sprawie proporcjonalnej i efektywnej pod względem kosztów zmiany, która zgodnie z wymogami dyrektywy 76/769/EWG zapewni dalsze istnienie rynku wewnętrznego, gwarantując jednocześnie wysoki poziom ochrony zdrowia ludzi i środowiska naturalnego.

1.4 EKES przyznaje, że istnieją nieodparte dowody, że znaczne stężenie oparów ze względu na wysoką lotność DCM może prowadzić do utraty świadomości, a nawet do śmierci. Jest to wynik stosowania nieodpowiednich praktyk przemysłowych, w tym braku dostatecznej wentylacji. Mniej nieodparte są dowody na istnienie stałego, poważnego zagrożenia dla konsumentów w związku z okazjonalnym stosowaniem substancji w warunkach domowych. Proponowane wprowadzenie zakazu sprzedaży jest zatem środkiem nieproporcjonalnym, a biorąc pod uwagę znane, ale jak dotychczas nieokreślone ilościowe zagrożenia związane ze stosowaniem alternatywnych produktów i procesów, nie wydaje się, aby wprowadzenie tego zakazu doprowadziło do jakiegokolwiek ogólnego ograniczenia raczej niskiej częstotliwości odnotowywanych wypadków.

1.5 EKES zwraca także uwagę, tak jak konsultanci zatrudnieni przez Komisję Europejską, że szczególne zagrożenia związane ze stosowaniem DCM nie są w pełni objęte stosowanymi obecnie znakami graficznymi, zwrotami określającymi warunki

bezpiecznego stosowania i zwrotami wskazującymi rodzaj zagrożenia. To samo dotyczy zagrożeń dla dzieci, występujących najczęściej w warunkach domowych. Jest to wynikiem zawodności systemu oznaczania, a nie odnośnych produktów czy ludzi. W celu naprawienia tej sytuacji przedstawia się tu zatem zalecenia dotyczące pakowania i oznaczania.

1.6 Wskazuje się także na występowanie innych problemów, a najbardziej wyraźnie na brak uzgodnionych dopuszczalnych norm zawodowego narażenia oraz wytycznych czy przepisów dotyczących dobrych praktyk przemysłowych. Niemieckie normy TRGS 612 uważa się za znakomity model w tym zakresie.

1.7 Wskazuje się także na kilka kwestii o charakterze ogólnym, które powinny zostać wzięte pod uwagę przez Komisję Europejską, Parlament Europejski i poszczególne państwa członkowskie w nadziei, że możliwe będzie osiągnięcie porozumienia. Brak takiego porozumienia doprowadzi do podziału rynku wewnętrznego. Zagrożeni pozostaną użytkownicy, zarówno w miejscu pracy, jak i poza nim.

2. Podstawy prawne

2.1 Jak zostało to już stwierdzone powyżej, rozporządzenie (WE) nr 1907/2006 z dnia 18 grudnia 2006 r. Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie rejestracji, oceny, udzielania zezwoleń i stosowanych ograniczeń w zakresie chemikaliów (REACH) wejdzie w życie dnia 1 czerwca 2009 r. Rozporządzenie to uchylili i zastąpi szeregiem rozporządzeń i dyrektyw Rady czy Komisji, w tym dyrektywę Rady 76/769/EWG z dnia 27 lipca 1976 r. w sprawie wprowadzania do obrotu i stosowania niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych.

2.2 Załącznik I dyrektywy Rady 76/769/EWG określa szczególne ograniczenia we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu niektórych substancji i preparatów niebezpiecznych, uzgodnione i wprowadzone w ostatnich 30 latach. Dnia 1 czerwca 2009 r. ograniczenia te staną się istotą zał. XVII rozporządzenia (WE) nr 1907/2006 (REACH).

2.3 Poprzednie zmiany dyrektywy Rady 76/769/EWG (to znaczy zmiany wprowadzające dalsze ograniczenia) miały formę dyrektyw wymagających stosowania przez państwa członkowskie. Ten wniosek Komisji Europejskiej nie dotyczy jednak dyrektywy, lecz decyzji, która ma natychmiastowy skutek prawny. Dlatego te nowe postanowienia nie będą wymagały transpozycji do prawa krajowego, co wymagałoby uchylecia odpowiednich przepisów prawa krajowego z dniem 1 czerwca 2009 r., to znaczy z dniem wejścia w życie rozporządzenia WE nr 1907/2006 (REACH).

2.4 Wszystkie kolejne zmiany dotyczące ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu substancji i preparatów niebezpiecznych wprowadzane będą zgodnie z rozporządzeniem WE nr 1907/2006 (REACH).

2.5 Substancje (i wszystkie preparaty zawierające takie substancje), w przypadku których ograniczenia we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu uznano za niezbędne, zostały uwzględnione w następstwie oceny niektórych „substancji priorytetowych” wskazanych przez państwa członkowskie i ujętych w czterech wykazach priorytetowych opublikowanych w latach 1994-2000 zgodnie z rozporządzeniem Rady (EWG) 793/93.

2.6 Szereg substancji nieujętych w tych wykazach również poddano ocenie pod kątem wpływu na zdrowie ludzi i środowisko naturalne lub też przedstawiono propozycje dotyczące wprowadzenia ograniczeń we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu tych substancji, w miarę jak zajmowano się nowymi problemami na wniosek państw członkowskich. DCM zaliczany jest do takich substancji. Kilka państw członkowskich z różnych powodów nałożyło już lub starało się nałożyć ograniczenia we wprowadzaniu do obrotu i stosowaniu tej substancji, zwłaszcza jako składnika środków do usuwania farby. Inne państwa członkowskie uważają te ograniczenia za nieproporcjonalne, kosztowne i prawdopodobnie prowadzące do mniej zadowolających rezultatów dla użytkowników. Istnieją dowody (lub brak jest dowodów) na potwierdzenie lub podważenie zasadności obydwu stanowisk.

2.7 Pierwszy pełny przegląd wniosku w Radzie przeprowadzony został na początku czerwca. Jeżeli w nadchodzących miesiącach uda się znaleźć kompromisowe rozwiązanie, to omawiany wniosek zostanie prawdopodobnie przyjęty zgodnie z planem. Jeżeli ten cel nie zostanie osiągnięty, wniosek upadnie. W takim przypadku utrzyma się, a być może jeszcze pogłębi fragmentacja rynku wewnętrznego środków do usuwania farby opartych na DCM. W takiej sytuacji DCM zostanie we właściwym czasie poddany ocenie zgodnie z rozporządzeniem WE nr 1907/2006 (REACH), przy czym stosowanie DCM do usuwania farby będzie jedną z wielu dróg narażenia, które należałoby wziąć wtedy pod uwagę. Oczywiście wynik tej oceny i termin ewentualnego wydania ostatecznych zaleceń jest nieznan.

3. Informacje ogólne

3.1 DCM to bezbarwny fluorowcowany alifatyczny węglowodór o niskiej temperaturze wrzenia i łagodnej słodkawej woni. DCM wykorzystywany jest szeroko od wielu lat jako silny rozpuszczalnik o niskiej łatwopalności w produkcji farmaceutyków, aerozoli i klejów oraz w procesach takich jak usuwanie farby czy usuwanie tłuszczów z powierzchni metali, a także w przemyśle spożywczym jako rozpuszczalnik w procesach ekstrakcji.

3.2 Choć uważany jest za jeden z bezpieczniejszych fluorowcowanych węglowodorów o niskiej wadze molekularnej, DCM

powinien nadal być stosowany z zachowaniem ostrożności. W Europie DCM sklasyfikowany został jako czynnik rakotwórczy kategorii 3, to znaczy jest to „substancja stwarzająca zagrożenie dla człowieka ze względu na ewentualne działanie rakotwórcze, ale dostępne informacje nie pozwalają na przeprowadzenie zadowalającej oceny”. DCM musi zatem być opatrywany zwrotem „R40” („ograniczone dowody działania rakotwórczego”). Jest to także substancja priorytetowa zgodnie z dyrektywą ramową dotyczącą wody.

3.3 Większe obawy budzi jednak fakt, że jest to także silny narkotyk, działający toksycznie na odśrodkowy układ nerwowy i prowadzący do utraty przytomności, a nawet śmierci. Spowodowało to szereg wypadków, w tym wypadków śmiertelnych, przypisywanych z zasady niebezpiecznym warunkom pracy i nadmiernemu narażeniu, na ogół podczas stosowania w przemyśle lub na dużą skalę przez profesjonalistów, przy korzystaniu z otwartych zbiorników. W przypadkach, w których jest to wykonalne, zagrożenia tego można uniknąć poprzez stosowanie w układach zamkniętych.

3.4 Produkcja DCM w Europie (w zakładach w Niemczech, Francji, Włoszech, Hiszpanii, Holandii, Wielkiej Brytanii i Rumunii) powoli spada, w miarę jak inne produkty stają się dostępne. Z około 240 tys. ton produkowanych obecnie w Unii Europejskiej ogółem, około 100 tys. ton produkowanych jest na wywóz. 30-50 % pozostałej ilości DCM wykorzystywane jest w przemyśle farmaceutycznym, a 10-20 % sprzedawane jest w postaci pierwotnej jako podstawowy składnik środków do usuwania farby. Podobne ilości DCM pozyskiwane są w wyniku procesów recyklingu w przemyśle farmaceutycznym. Omawiany wniosek dotyczy wyłącznie stosowania DCM do usuwania farby.

3.5 Usuwanie farby jest czynnością znaną w większości gospodarstw domowych jako jeden z niezbędnych elementów procesu konserwacji i malowania przedmiotów lub powierzchni z drewna, metalu, kamienia czy gipsu, w domu lub na zewnątrz. Istnieje także kilka bardziej wyspecjalizowanych rynków, w tym rynki renowacji dzieł sztuki, usuwania graffiti oraz ponownego malowania dużych obiektów ruchomych, takich jak pociągi czy samoloty.

3.6 Środki do usuwania farby podzielone są nieco arbitralnie na trzy kategorie, a mianowicie na środki „dla użytkowników przemysłowych” (do stałego stosowania w dużych ilościach na terenie danego zakładu), „dla użytkowników profesjonalnych” (różnego rodzaju fachowców świadczących usługi w terenie, budowniczych i dekoratorów) „dla konsumentów” (dla osób okazjonalnie wykonujących czynności związane z utrzymaniem domu).

3.7 Trudno jest ustalić liczbę wypadków dla każdej z tych grup. Biorąc pod uwagę, że objawy zatrucia oparami DCM przypominają atak serca, niektóre przypadki mogły pozostać niezgłoszone. Dane przedstawione Komisji Europejskiej przez konsultantów spółki Risk & Policy Analysts Ltd (RPA) wskazują, że w ciągu ostatnich 20 lat rocznie dochodziło do trzech — czterech wypadków związanych ze stosowaniem środków do usuwania farby opartych na DCM, przy czym jeden z tych wypadków był śmiertelny. Wypadki śmiertelne miały miejsce najczęściej we Francji (6), w Niemczech (6) i w Wielkiej Brytanii (5), natomiast pozostałe wypadki miały najczęściej miejsce w Wielkiej Brytanii (36), Szwecji (12) i Francji (6). W okresie objętym badaniem przeprowadzonym przez konsultantów spółki RPA (lata 1930-2007), w Europie Południowej odnotowano tylko jeden taki wypadek — wypadek śmiertelny przy

pracy w Hiszpanii (2000 r.). Lokalne warunki klimatyczne i warunki pracy mogą tutaj mieć znaczenie. Kiedy jest ciepło okna są zawsze otwarte, zapewniona jest dobra wentylacja i zagrożenia są znikome; przy niższych temperaturach powietrza może być wprost przeciwnie.

3.8 Jeżeli chodzi o wypadki śmiertelne, ich częstotliwość była taka sama w przypadku zastosowań przemysłowych, jak w przypadku zastosowań profesjonalnych. Większość odnotowanych wypadków nieprowadzących do śmierci wydarzyła się w trakcie stosowania DCM przez osoby uznawane za „profesjonalistów”. Jako przyczyny wypadków śmiertelnych wskazano niemalże w każdym przypadku niedostateczną wentylację i nieodpowiednie stosowanie środków ochrony osobistej, szczególnie w przypadku dużych zbiorników otwartych.

3.9 Odnotowanego w 1993 r. we Francji wypadku śmiertelnego, którego ofiarą miał być konsument (lub profesjonalista), nie można teraz sprawdzić i dlatego ta konkretna istotna informacja może zostać podważona. Jedyne inne odnotowane wypadki śmiertelne dotyczące konsumenta miały miejsce w 1960 r. w Holandii. Mogą tu mieć znaczenie inne czynniki.

3.10 Istnieją oczywiście alternatywy wobec środków chemicznych do usuwania farby opartych na DCM. Takie alternatywne metody zaliczyć można do jednej z trzech kategorii, takich jak: „usuwanie metodami fizycznymi lub mechanicznymi” (szlifowanie, skrobanie, oczyszczanie pneumatyczne), „usuwanie metodą pirolizy lub degradacji termicznej” (w piecach, nad palnikami fluidalnymi lub z zastosowaniem palników czy opalarek) i „usuwanie metodami chemicznymi” (z zastosowaniem silnych rozpuszczalników, w tym DCM, lub powodujących korozję, na ogół wysoce alkalicznych, płynów czy past lub preparatów na bazie kwasu mrówkowego czy nadtlenku wodoru). Każda z tych metod może być skuteczna i może być preferowana w określonych warunkach. Zastosowanie którejkolwiek z nich wiąże się z występowaniem zagrożenia takiego lub innego rodzaju, albo ze względu na siłę uderzenia drobin, ciepło, ogień, wybuch, podrażnienie oczu czy skóry, albo ze względu na skład usuwanych farb, a zwłaszcza na ołów w farbach stosowanych do 1960 r. W przypadku wielu warstw pochodzących sprzed stu i więcej lat w starych, ale ciągle jeszcze nadających się do użytku, a nawet bardzo pożądanym lokalach mieszkalnych lub w przypadku delikatnych powierzchni, które nie mogą ulec zniszczeniu, niezbędne będzie zastosowanie więcej niż jednej techniki i pewnego stopnia eksperymentacji.

3.11 Nie przedstawiono żadnych danych dotyczących łącznego udziału w rynku tych różnych rozwiązań alternatywnych objętych trzema kategoriami czy też różnych kosztów usuwania farby na metr kwadratowy. DCM jest ciągle jeszcze uważany za najbardziej popularny rozpuszczalnik, szczególnie w sektorze konsumentów, przy czym popularne są także preparaty na bazie sody żrącej. Nawet w przypadku metod chemicznych trudne jest porównanie kosztów. Powszechny jest pogląd, że środki do usuwania farby na bazie DCM wydają się tańsze pod względem ilości niż konkurencyjne produkty. Ta przewaga prawdopodobnie zniknie, kiedy uwzględni się wszystkie koszty środków ochrony (jeżeli są stosowane) oraz usuwania odpadów (gdzie jest to odpowiednie).

3.12 Koszty całkowite uzależnione są także od szybkości działania. Wolniej działające, ale łagodniejsze produkty i procesy zwiększają koszt prac i zmniejszają zyski. Rozpuszczalniki o wyższej temperaturze wrzenia umożliwiają jednoczesne pokrywanie większej powierzchni, ale więcej czasu musi upłynąć, zanim zaczną działać. Jeśli chodzi o konsumentów, krótsze okresy narażenia zastąpione zostały dłuższymi okresami narażenia i potencjalnie większym zakłóceniem życia rodzin-

nego. (Z pewnością należałoby podważyć przyjęte przez konsultantów spółki RPA założenie, że konsumenci mniej liczą się z czasem, „ponieważ usuwaniem farby zajmują się zazwyczaj w czasie wolnym od pracy”). W wypadku wszystkich grup użytkowników niezbędne będzie stosowanie nowych metod pracy oraz wprowadzenie zmian toku pracy. Jeśli chodzi o użytkowników przemysłowych, jakiegokolwiek przejście na produkty wodne zmniejsza koszty wentylacji, ale znacznie zwiększa koszty zbiorników i instalacji rurowych w celu zminimalizowania korozji. Biorąc pod uwagę te wszystkie zmienne, przewidzenie skutków wprowadzenia jakiegokolwiek ograniczenia w stosowaniu którejkolwiek z metod staje się niezwykle trudne. W takich okolicznościach zagrożenia są przede wszystkim konsumenci, przy czym biorąc pod uwagę sprzeczne poglądy na szczeblu rządowym, nie ma wielu dowodów na to, że wybór przez konsumentów alternatywnych produktów czy procesów będzie dla nich najbardziej korzystny.

3.13 Jedną z popularnych alternatyw wobec DCM jako rozpuszczalnika, którą jest metylo-2-pirolidon (NMP), sklasyfikowana została ostatnio jako „działająca toksycznie na rozrodczość substancja kategorii 2”, co doprowadzi w końcu do wprowadzenia zakazu sprzedaży preparatów zawierających NMP konsumentom (ale nie profesjonalistom lub użytkownikom przemysłowym). Z kolei inne rozpuszczalniki, takie jak 1,3-dioksofan, są wysoce łatwopalne.

3.14 Obecnie najbardziej obiecującymi alternatywami wydają się środki na bazie estrów dwuzasadowych (DBE) — mieszanin adypinianu dimetylu, bursztynianu dimetylu oraz glutaranu dimetylu — i niewiele wskazuje na występowanie jakiegokolwiek znaczących zagrożeń dla zdrowia ludzi lub środowiska naturalnego. Substancjami stosunkowo „bezpiecznymi” wydają się być także dimetylosulfotlenek (DMSO) i alkohol benzylowy. Ewentualne uznanie przez użytkowników którejkolwiek z tych środków, że jego stosowanie jest efektywne pod względem kosztów, zależy jednak od wielu czynników, a ewentualnego wyboru tych środków jako szeroko stosowanych, „bezpiecznych” alternatyw nie da się zagwarantować.

3.15 Ogólnie rzecz biorąc oczywiste jest, że nie istnieje jedno w pełni akceptowalne podejście, a także że nieodpowiednie działania mogą doprowadzić do wzrostu odnotowywanej obecnie stosunkowo niskiej częstotliwości wypadków. Trudność polega na znalezieniu rozwiązania zadowalającego wszystkich, a w szczególności państwa członkowskie, które mają różne doświadczenia i rozsądnie bronią swojego stanowiska.

4. Opis wniosku Komisji Europejskiej

4.1 Wniosek Komisji Europejskiej ma na celu ochronę zdrowia ludzi i środowiska, a zarazem zachowanie rynku wewnętrznego dichlorometanu, w szczególności kiedy substancja ta jest stosowana jako podstawowy składnik środków do usuwania farby, przeznaczonych do zastosowań przemysłowych, profesjonalnych i konsumenckich.

4.2 Wniosek przewiduje wprowadzenie zakazu wszelkiej sprzedaży środków do usuwania farby opartych na DCM konsumentom i profesjonalistom innym niż profesjonalści specjalnie wyszkoleni i licencjonowani przez właściwe organy państw członkowskich. Sprzedaż zakładom przemysłowym byłaby dopuszczalna pod warunkiem, że wdrożony zostałby szereg środków ochrony, a w szczególności stosowany byłby skuteczny system wentylacji oraz zapewnione i stosowane byłoby odpowiednie środki ochrony osobistej. Wszystkie preparaty na bazie DCM powinny być oznakowane w nieusuwalny sposób jako „zastrzeżone do zastosowań przemysłowych i profesjonalnych”

(i prawdopodobnie wyłącznie przez osoby posiadające odpowiednią licencję).

4.3 Nie należałoby wprowadzać na rynek żadnych środków do usuwania farby opartych na DCM, które miałyby być sprzedawane konsumentom czy profesjonalistom przez pierwszych 12 miesięcy od dnia wejścia w życie omawianej decyzji. Z upływem kolejnych 12 miesięcy zakazem objęte byłaby sprzedaż tym dwu grupom.

4.4 Omawiana decyzja weszłaby w życie trzeciego dnia po jej opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej.

4.5 Omawiany wniosek przedłożony został wraz z uzasadnieniem i dokumentem roboczym służb Komisji Europejskiej (sprawozdaniem z oceny skutków). Dodatkowe materiały udostępnione zostały w formie oceny skutków przygotowanej dla Komisji Europejskiej przez konsultantów zewnętrznych (spółka RPA, Holenderska Organizacja Stosowanych Badań Naukowych (TNO)) oraz sprawozdań dotyczących zagadnień szczegółowych (sprawozdanie w sprawie skuteczności środków opóźniających parowanie sporządzone przez zespół ekspertów ds. środków opóźniających parowanie (ETVAREAD)). Materiały te zostały z kolei poddane przeglądowi przez odpowiedni komitet naukowy (SCHER). Nie istnieje żadne formalne sprawozdanie Unii Europejskiej z oceny ryzyka, ponieważ żadna z zainteresowanych stron nie uznała DCM za substancję priorytetową, mimo że jego stosowanie wywoływało już obawy.

4.6 Niektóre państwa członkowskie Unii Europejskiej (i inne ważniejsze gospodarki i partnerzy handlowi, jak na przykład Szwajcaria czy Stany Zjednoczone) również przeprowadziły badania w celu poparcia konkretnych — i często głęboko sprzecznych — stanowisk regulacyjnych i politycznych. Zainteresowane sektory zgromadziły bogate dane dotyczące możliwych zagrożeń oraz względnych korzyści związanych ze stosowaniem różnych produktów i procesów; jak można było się spodziewać, również te dane przeczą sobie nawzajem. Uwagi innych zainteresowanych stron odnotowane zostały w 2004 r. w trakcie Europejskiego Tygodnia Zdrowia i Bezpieczeństwa pod hasłem „Bezpieczne warunki prac budowlanych” („Building in Safety”), po konferencji ekspertów zorganizowanej przez Duński Związek Zawodowy Malarzy. Według opinii konsultantów spółki RPA z kwietnia 2007 r., Biuro Europejskich Związków Konsumentkich (BEUC), Europejska Federacja Pracowników Górniczo-Przemysłu Chemicznego i Energetycznego (EMCEF) i Europejska Konfederacja Związków Zawodowych (ETUC) nie przedstawiły jeszcze swoich formalnych opinii.

5. Uwagi ogólne

5.1 EKES jest świadomy trudności, z jakimi boryka się Komisja Europejska, proponując proporcjonalną i efektywną pod względem kosztów zmianę dyrektywy 76/769/EWG w sprawie stosowania DCM jako rozpuszczalnika wykorzystywanego do usuwania farby. Odnotowanych i zbadanych zostało stosunkowo niewiele wypadków. Możliwe, że nie odnotowano wszystkich wypadków. Obowiązujące przepisy prawa nie zawsze były przestrzegane, a jeśli chodzi o znakowanie — wydają się niewystarczające. Dostępne są alternatywne produkty i procesy, ale nie zostały one poddane ocenie, a ponadto wszystkie związane są z jakimś ryzykiem. Istnieją uzasadnione powody, dla których stanowiska poszczególnych państw członkowskich różnią się wzajemnie. Nie ma gwarancji, że ogólny rezultat będzie korzystny dla którejkolwiek z grup, które mogą zostać najbardziej dotknięte.

5.2 EKES zdaje sobie także sprawę, że ze względu na oczywiste ograniczenia czasowe jest to ostatnia szansa wprowadzenia jakichkolwiek środków zgodnie z wyżej określoną dyrektywą. Jeżeli nie uda się uzgodnić wspólnego stanowiska państw

członkowskich i Parlamentu Europejskiego, a tym samym przyjąć i wdrożyć wnioskowaną decyzję (lub jakiegokolwiek jej modyfikacji), to niemożliwe stanie się podjęcie jakichkolwiek dalszych działań do czasu poddania ocenie wszystkich zastosowań DCM zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1907/2006 (REACH).

5.3 EKES żywi silne przekonanie, że takie opóźnienie jest zbędne i niepożądane ze względu na konieczność ochrony środowiska naturalnego i zdrowia wszystkich użytkowników w miejscu pracy lub poza nim. EKES ubolewałby także głęboko nad jakąkolwiek fragmentacją rynku wewnętrznego na skutek nierozstrzygnięcia tej lub jakiegokolwiek innej kwestii. Konieczność znalezienia podstaw porozumienia powinna być oczywista dla wszystkich zainteresowanych stron. Taka podstawa powinna odzwierciedlać dążenie do zarządzania ryzykiem, a nie zastąpienia jednego zagrożenia innym.

5.4 W tym względzie EKES zwraca uwagę, że DCM może być produkowany, składowany, transportowany i stosowany bezpiecznie w układach zamkniętych. DCM nie jest łatwopalny i nie przyczynia się do tworzenia się ozonu w warstwie przyziemnej. Oczywistym jest jednak, że w przypadku stosowania w układach otwartych, na przykład w celu usunięcia farby, DCM powoduje trudności ze względu na swoją lotność (łatwo paruje), stężenie powstających oparów (gromadzących się w najniższej położonym punkcie lub ze względu na brak dostatecznej wentylacji) oraz właściwości narkotyku (powoduje utratę przytomności, a nawet śmierć). Wszystkie te właściwości DCM wywołują zwiększone ryzyko w przypadku dzieci. Ponadto DCM sklasyfikowany został jako czynnik rakotwórczy kategorii 3 i informacja o tym właśnie potencjalnym ryzyku dominuje w znakowaniu wszelkich produktów zawierających DCM.

5.5 Konsultanci spółki RPA oraz inni specjaliści zwrócili uwagę, że taka informacja wprowadza w błąd i jest niedostateczna, aby odpowiednio chronić użytkowników w miejscu pracy lub poza nim. Obowiązujące obecnie przepisy prawa i ich odpowiedniki przewidziane w ramach zmienionego Zharmonizowanego Międzynarodowego Systemu Klasyfikacji i Znakovania ONZ, ostrzegające odpowiednio o właściwościach narkotyku (oraz związanym z tymi właściwościami ryzykiem zgonu), nie przewidują stosowania jakichkolwiek zwrotów R (zagrożenia), zwrotów S (bezpieczeństwo) i znaków graficznych w tym zakresie, a co dziwniejsze — w odniesieniu do poważnego zagrożenia dla dzieci (dotyczącego oczywiście wielu produktów i procesów stosowanych w warunkach domowych).

5.6 Mylące jest także zwracanie szczególnej uwagi na możliwe, ale jak dotychczas niepotwierdzone ryzyko raka. W swojej opinii dotyczącej sprawozdania zespołu ekspertów ETVA-READ w sprawie środków opóźniających parowanie, komitet naukowy SCHER zwrócił uwagę, że procesy metaboliczne wykryte w prowadzonych na myszach badaniach punktu końcowego nie są tożsame z procesami metabolicznymi u ludzi, a zatem na podstawie przedstawionych dowodów mało prawdopodobne jest, że DCM jest czynnikiem rakotwórczym. Niewiele jest dowodów opartych na rzeczywistym stosowaniu DCM. Wyniki dwu podstawowych badań epidemiologicznych przeprowadzonych w Stanach Zjednoczonych na grupach narażonych na działanie DCM w innych sektorach nie zostały jeszcze opublikowane. Analogiczne grupy w Unii Europejskiej narażone były prawdopodobnie na działanie innych znanych czynników rakotwórczych, takich jak styren. Konsultanci spółki RPA nie przedstawili żadnych dowodów rzeczywistego ryzyka w tym zakresie w związku z narażeniem na działanie DCM podczas usuwania farby środkami zawierającymi tę substancję. W takich okolicznościach wymagany zwrot R68 („możliwe ryzyko powstania nieodwracalnych zmian w stanie zdrowia”) nie jest zwrotem najbardziej użytecznym.

5.7 Należy także zauważyć, że przedstawione przez konsultantów spółki RPA dane statystyczne dotyczące wypadków odnotowanych w latach 1930-2007 wskazują wyraźnie na występowanie zagrożeń nadmiernego narażenia na działanie DCM, na ogół na skutek złych metod pracy. Nie zebrano odpowiednich danych dotyczących alternatywnych procesów i produktów. Z kolei danych tych nie można zasadnie wykorzystać do celów oceny zagrożeń występujących w przypadku stosowania przez „profesjonalistów” lub „konsumentów” w warunkach domowych. Informacje dotyczące stałych (długotrwałych) skutków narażenia zdrowia w warunkach przemysłowych mogą (lub nie mogą) wskazywać na występowanie problemów wynikających z dotkliwego (krótkotrwałego) narażenia konsumentów; tymczasem trudniej jest proporcjonalnie podzielić dane statystyczne dotyczące wypadków, z którymi to danymi być może mamy tutaj do czynienia.

5.8 W badaniach zwrócono także uwagę na brak spójnych dopuszczalnych poziomów zawodowego narażenia w miejscach pracy w Unii Europejskiej. Normy narażenia cechuje znaczne zróżnicowanie, zarówno pomiędzy poszczególnymi państwami członkowskimi w przypadku danej substancji (DCM), jak i pomiędzy poszczególnymi substancjami (DCM względem np. DBE czy DMSO). Producenci powinni zdawać sobie sprawę ze swojego obowiązku dochowania należytej staranności wobec swoich pracowników; osiągnięcie tego celu wymaga zapewnienia przez organy regulacyjne istnienia jasno określonych, spójnych ram prawnych, opracowanych na podstawie odpowiednich informacji.

5.9 W tym kontekście EKES zwrócił w szczególności uwagę na normy techniczne substancji niebezpiecznych TRGS 612 dotyczące alternatyw dla środków do usuwania farby opartych na DCM, opracowane przez niemieckie Federalne Ministerstwo Pracy i Spraw Społecznych (BMAS), w wersji z lutego 2006 r. Wydaje się, że ze względu na fakt, że normy te zawierają znacznie bardziej szczegółowe informacje niż omawiany wniosek Komisji Europejskiej, mogłyby one stanowić model, który mógłby zostać wykorzystany przez innych w celu przyczynienia się do zapewnienia bezpieczeństwa pracy.

5.10 Zgodnie z tymi normami, w większości przypadków niezbędne jest zastosowanie się do hierarchii pytań, na które należy odpowiedzieć: a) Czy możliwe jest zwiększenie bezpieczeństwa procesu w Państwie pracy poprzez zastąpienie jednego produktu innym? b) Jeżeli nie, to dlaczego? c) Czy podjęli Państwo wszelkie odpowiednie środki w celu zapewnienia bezpieczeństwa w miejscu pracy? Niezbędne jest pełne określenie zarówno obszarów potencjalnego ryzyka, jak i potencjalnych korzyści związanych ze stosowaniem alternatywnych procesów i produktów. Przede wszystkim konieczne jest oszacowanie prawdopodobnych rezultatów podjęcia jakiegokolwiek decyzji o wycofaniu znacznej ilości danego materiału z danego rynku; co w rzeczywistości zrobią użytkownicy i czy ich wybór zwiększy ich osobiste bezpieczeństwo?

5.11 Przykładowo w jednym z państw członkowskich wprowadzony już został zakaz sprzedaży produktów na bazie DCM, zarówno użytkownikom przemysłowym, jak i profesjonalnym, dotyczący wyłącznie sprzedaży produktów zawierających DCM, a nie samego DCM. Możliwe jest nadal stworzenie silnego środka do usuwania farby poprzez zmieszanie DCM z metanolem na miejscu pracy. Otrzymany w ten sposób produkt jest tańszy, ale nie zawiera środków powierzchniowo czynnych i środków opóźniających parowanie, które zwiększyłyby skuteczność i bezpieczeństwo odpowiednio stworzonego produktu. Jest to zatem niepożądanym rezultatem.

5.12 Jak zwróciły na to uwagę firma RPA i Komisja Europejska, rozróżnienia pomiędzy poszczególnymi kategoriami użytkowników są trudne do uzasadnienia i utrzymania w rzeczywistości. Jediną rzeczywistą różnicą jest to, że stałe wykonywanie czynności związanych z usuwaniem farby na terenie jednego zakładu, przy wysokiej mocy przerobowej, wymaga istnienia dużych otwartych zbiorników na substancje chemiczne, w których zanurzane są wyroby; czynności wykonywane poza terenem zakładów z reguły nie wymagają zanurzenia, a zatem nie wymagają wykorzystywania dużych otwartych zbiorników. Wykonywanie takich czynności wyłącznie w jednym zakładzie objęte jest innymi dyrektywami, przykładowo w sprawie emisji pochodzących z rozpuszczalników i jakości ścieków, których wykonywanie powinno być ściśle egzekwowane; wykonywanie czynności poza terenem zakładu wymaga większej staranności i rozsądku danej osoby. W przypadkach, w których istnieje pracodawca, obowiązek dochowania należytej staranności spoczywa oczywiście na nim w celu zapewnienia każdemu pracownikowi wykonującemu takie czynności możliwie najlepszych warunków pracy.

5.13 Kategoria „użytkownicy profesjonalni” powinna zostać także podzielona na osoby wykonujące stale specjalistyczne czynności czyszczenia (na przykład usuwanie graffiti, renowacja fasady, pociągi i samoloty) oraz osoby usuwające powłoki malarskie jedynie okazjonalnie (budowniczy, dekoratorzy i „konsumenty”), dla których jest to niezbędna, ale czasochłonna czynność poprzedzająca bardziej opłacalne działanie. Wydaje się, że potrzeby, możliwości oraz stopień narażenia tej ostatniej grupy są identyczne i powinny być traktowane jednakowo.

5.14 Ponadto wprowadzona została propozycja szkolenia i licencjonowania określonych rodzajów fachowców jako ewentualne odstępstwo w celu umożliwienia osiągnięcia kompromisu pomiędzy stronami mającymi odrębne stanowiska. Trudno jest jednak porównywać stosowanie środków do usuwania farby opartych na DCM z, powiedzmy, usuwaniem azbestu czy postępowaniem z odpadami radioaktywnymi, gdzie z całą pewnością wymagana jest licencja. Biorąc pod uwagę wysokie koszty wdrożenia i monitorowania takiego systemu, trudno jest uznać, że propozycja ta mogłaby zaspokoić potrzeby którejkolwiek z zainteresowanych stron.

6. Uwagi szczegółowe

6.1 W świetle powyższego, EKES nie uważa, by obecny wniosek miał proporcjonalny charakter czy też by sam w sobie mógł doprowadzić do zmniejszenia liczby wypadków w miejscu pracy lub poza nim. Biorąc pod uwagę znaczną rozbieżność pomiędzy stanowiskami poszczególnych państw członkowskich pod względem merytorycznym i politycznym, należy niezwłocznie rozważyć i wdrożyć inne rozwiązania.

6.2 Takie rozwiązania obejmowałyby zmianę przepisów dotyczących pakowania i oznaczania środków do usuwania farby opartych na DCM w celu zmniejszenia ryzyka wypadków oraz zwrócenia uwagi na rzeczywiste zagrożenia. Sprzedaż komukolwiek, kto nie zajmuje się stale usuwaniem farby na terenie zakładu lub poza nim — niezależnie od tego, czy taka osoba uważana jest za „profesjonalistę”, czy „konsumenta” — powinna być ograniczona do maksimum jednego litra na pojemnik i zakup. Pojemniki powinny mieć zamknięcia uniemożliwiające dostęp dzieciom, zgodnie z odpowiednimi obowiązującymi lub nowymi rozporządzeniami i dyrektywami Unii Europejskiej lub normami EN-ISO 8317:2004 i 862:2005. Uzyteczne byłyby także wąskie szyjki w celu ograniczenia ryzyka rozlania, choć wynikająca z tego konieczność przelania

przed nałożeniem przy użyciu pędzla ograniczałaby skuteczność tego rozwiązania. Producenci powinni aktywnie dążyć do opracowania i wdrożenia nowych i bezpieczniejszych metod dystrybucji, jeżeli chcą zachować zdolność utrzymania się tych produktów na rynku w dłuższej perspektywie. Sprzedaż hurtowa wszystkim innym użytkownikom do zastosowań „przemysłowych” lub do stałego stosowania przez „profesjonalistów” powinna być dopuszczona wyłącznie w ilościach wynoszących co najmniej 20 litrów. W takich okolicznościach producenci i dostawcy powinni być świadomi swojego obowiązku dochowania należytej staranności i zagwarantowania dostatecznych informacji i szkoleń mających na celu zapewnienie bezpiecznego postępowania z produktami i bezpiecznego ich usuwania w każdych warunkach stosowania.

6.3 Należy niezwłocznie opracować nowe znaki graficzne, zwroty R i zwroty S dla substancji o właściwościach narkotyku oraz ostrzeżenia przed zagrożeniami dla dzieci — w celu uzupełnienia tych, które już istnieją. Jeśli chodzi o środki do usuwania farby oparte na DCM (i inne produkty o podobnych skutkach) odpowiednie brzmienie dla wszystkich użytkowników mogłyby brzmieć następująco: „Substancja o właściwościach narkotyku: wysokie stężenie prowadzi do utraty przytomności, a nawet śmierci”; „Nie stosować w obecności dzieci lub szczególnie narażonych dorosłych”; „Nie stosować w pomieszczeniach zamkniętych: opary o znacznym stężeniu mogą powodować uduszenie”. Takie ostrzeżenia wydają się zasadne, biorąc pod uwagę istniejące dowody i rzeczywiste potrzeby. Zwroty te nie powinny gubić się wśród szeregu innych mniej istotnych ostrzeżeń. Skuteczne ostrzeżenie i charakterystyczny znak graficzny odnośnie do konieczności ochrony dzieci byłyby prawdopodobnie skuteczniejsze niż wiele bardziej skomplikowanych porad. Stosowany obecnie zwrot S2 („Chronić przed dziećmi”) jest pod tym względem niewystarczający.

6.4 Istnieje także wyraźna konieczność opracowania i wdrożenia ujednoczonego i wewnętrznie spójnego zbioru obowiązujących w całej Unii Europejskiej dopuszczalnych norm zawodowego narażenia — w celu dalszego zwiększenia bezpieczeństwa

pracy. Zadanie to powinno być potraktowane jako użyteczny efekt realizacji programu REACH w najbliższych latach.

6.5 Oczywiście jest, że kluczem do zarządzania ryzykiem w miejscu pracy i poza nim jest zapewnienie odpowiednich metod pracy i ścisłe stosowanie wszystkich obowiązujących środków ochrony. Producenci i sprzedawcy detaliczni są współodpowiedzialni za udzielanie dobrych porad i zagwarantowanie, by konsumenci i inne osoby okazjonalnie stosujące niebezpieczne materiały lub procesy były w stanie przestrzegać zaleceń. Porady dotyczące bezpieczeństwa i sprzęt ochronny powinny być promowane z takim samym entuzjazmem i zachętami jak materiały, dla których są one wymagane.

6.6 Środki kontroli we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej powinny odzwierciedlać podejście zastosowane w przypadku niemieckich norm TRGS 612. Środki te mogłyby w miarę potrzeby zostać uzupełnione o dodatkowe porady techniczne dotyczące wentylacji lub utylizacji odpadów. Najlepsze praktyki powinny być publikowane i propagowane.

6.7 Prowadzone w Stanach Zjednoczonych badania skutków długotrwałego narażenia na działanie DCM powinny zostać zakończone jak najszybciej, a ich wyniki powinny zostać przedstawione Komitetowi Naukowemu ds. Zagrożeń dla Zdrowia i Środowiska (SCHER) w celu dokonania ich oceny. Należy zbadać możliwość identyfikacji wszelkich odpowiednich grup, które mogłyby zostać objęte badaniami w Europie.

6.8 Należałoby także przeprowadzać systematyczne oceny zagrożeń związanych z usuwaniem farby w celu oceny wszystkich produktów i procesów na porównywalnych zasadach. Doprowadziłoby to do lepszego zrozumienia względnej sprawności i względnego ryzyka stosowania odnośnych substancji, a w końcu umożliwiłoby użytkownikom w miejscu pracy i poza nim dokonywanie wyboru na podstawie pełniejszych informacji. Żadna z tych propozycji nie powinna jednak opóźnić przyjęcia środków kontroli omawianych powyżej.

Bruksela, 17 września 2008 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Dimitris DIMITRIADIS